

- אוגוסט 2025 -

יש גבול

סירוב

מדריך לחייל/ת

איך מסרבים?

מה עושים ולמי פונים?

מה עלול לקרות לי?

האם אני לבד ואיפה כולם?

איך זה לשבת בכלא?

חייל/חיילת,

ידוע לך היטב כי המדיניות הנוכחית של מדינת ישראל וצה"ל ברצועת עזה יכולה לסכן אותך מדי יום. היא מסכנת את ביטחונך בלוחמה מתמשכת ללא תוחלת וללא מועד תפוגה - קרוב ל-900 חיילים נהרגו מאז תחילת המלחמה ואלפים רבים נפצעו, בעוד 50 חטופים עדיין חיים ומתים במנהרות. ובנוסף, המלחמה מסכנת את שלומך הנפשי והמוסרי, ומסכנת אותך מבחינה משפטית. מדי יום, חיילים וחיילות כמוך לוקחים חלק בפשעי מלחמה ובפשעים נגד האנושות, גם אם אינכם מודעים לכך ואינכם מעוניינים בכך.

למעלה מ-60,000 אנשים מתועדים עד עתה כהרוגים בעזה, והמספר האמיתי כולל אלו שלא נספרו וקבורים מתחת להריסות מוערך כמעל 100,000. מתוכם למעלה מ-17,121 הם ילדים, 9,121 הן נשים; מאות אזרחים נטבחו ליד מרכזי חלוקת המזון – אלו הם פשעי מלחמה על פי הדין הבינלאומי, ומי שלוקח בהם חלק שותף לפשעי מלחמה. כמו כן, **הרעבת והצמאת אוכלוסייה אזרחית, מניעת טיפול רפואי, פגיעה שיטתית בבתי חולים והרס מתוכנן של שכונות מגורים הם פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות על פי הדין הבינלאומי, ומי שלוקח בהם חלק שותף לפשעי מלחמה ולפשעים נגד האנושות.**

בגדה המערבית נהרגו בתקופת המלחמה עד עתה למעלה מאלף פלסטינים, כשמתנחלים עורכים פוגרומים יומיומיים בכפרים הפלסטינים, גירוש תושבים והרס קהילות – אלה הם פשעי מלחמה, פשעים נגד האנושות וטיהור אתני האסורים על פי הדין הבינלאומי, ומי שלוקח בהם חלק גם כצופה מהצד שותף להם. מאז אוקטובר 2023, עשרות אסירים ועצירים פלסטינים מתי בבתי סוהר בישראל ולפחות 44 מתו במחנות צבאיים כתוצאה מחקירות, עינויים והזנחה רפואית מכוונת - זו הפרה ברורה של האיסור המוחלט על עינויים בחוק הבינלאומי ומי שלוקח בהם חלק הן באופן אקטיבי והן באופן פסיבי שותף להפרתו.

למרות הצנזורה העצמית של רוב העיתונאים וכלי התקשורת הישראלים, **ממדי הפגיעות האיומות באזרחים חפים מפשע נעשים ברורים יותר ויותר לכל מי שעוקבת אחר החדשות.** הכתובת שעל הקיר בולטת, אבל שקופה בעיני רבים. **ג'נוסייד בעזה** - חיילי צה"ל מבצעים, ורוב הישראלים שותקים.

חייל, חיילת – הגנו על עצמכם. כאשר אתה או את מתחילים לשירות מילואים או לשירות סדיר, שאלו את עצמכם: למה אני מוכן להיות שותף? מה המחיר שאני מוכנה לשלם נפשית, מוסרית ומשפטית? מהם הדברים שלא אסכים לעשות בשום מחיר?

הקווים האדומים שתגדירו לעצמכם יעזרו לכם לבחור את הדרך הנכונה להימנע מפשעי מלחמה ומפשעים נגד האנושות. הם ישמרו עליכם מפני גלישה במדרון חלקלק של הסכמה, שבסופו אתה ואת עלול או עלולה למצוא את עצמך עושה דברים שעומדים בניגוד חריף לצו מצפונך, מסכנים את בריאותך הנפשית, ומעמידים אותך בסכנה אמיתית וישירה מבחינה משפטית. הם יעזרו לך להכריע כיצד להגיב: האם באופן נקודתי, האם בסירוב אישי, או בסירוב פומבי ומתוקשר. זו שאלה שבינך לבין עצמך, ואנחנו כאן כדי לתמוך ולהנחות.

להב הלוי · 2002

מכניקה של סירוב

מאז מכתב השמיניסטים הראשון ב-1970, בו אפשרות הסירוב רק נרמזה, ועד להצהרות ועצומות הסירוב העכשוויות, הצהרות הסירוב מהוות כלי התנגדות פוליטי בולט בישראל. **היום יותר מתמיד, נכונותם של מאות ואלפי אזרחיות ואזרחים להצהיר בפומבי על נכונותם לסרב או לוותר על "התנדבותם לשרת" מפעילה כוח התנגדות פוליטי נחוש נגד מדיניות ממשלתית פושעת.**

מאז טבח ה-7 אוקטובר 2023 אנשי הקו החם של תנועת יש גבול ליוו למעלה מ-250 סרבנים שהתייצבו והודיעו למפקדיהם שאינם מוכנים לשרת כלל או לשרת בעזה ובגדה המערבית. ארגונים אחרים מספרים על מאות חיילי מילואים, סדיר ומלש"בים (מועמדים לשירות ביטחון) שפנו אליהם כדי שיתמכו בסירובם. מתוך הפונים אלינו רק 2 נשפטו על סירוב פקודה ו-1 על נפקדות, כל השאר נשלחו לביתם או שרתו במקומות בהם היו מוכנים לשרת. להערכתנו, נכון לרגע זה, צה"ל שמתמודד עם עשרות אלפי עריקים לא מעוניין להתמודד עם סרבנות אידיאולוגית.

אי-ציות אזרחי וסירוב הם מעשים שיש לבחון שוב ושוב את הצדקותם. לדעתנו, במסגרת חיים בחברה דמוקרטית – ההצדקות העיקריות לסירוב הן הצדקות הנשענות על ערכים דמוקרטיים. כלומר, סירוב לגיטימי שאינו עומד בסתירה לערכים דמוקרטיים ואינו נשען על צידוקים אמוניים או היסטוריים, כמו "קדושת הארץ" או "הבטחה אלוהית". מניעת הרס שיטת הממשל הדמוקרטית או התנגדות לשלטון אפרטהייד בשטחים הכבושים הן הצדקות דמוקרטיות בעליל לסירוב.

יש מרחק רב בין הצהרת סירוב לסירוב בפועל. חלק מהמצהירות והמצהירים לא מממשים לבסוף את סירובם. אולם גם ההצהרות כשלעצמן הן כלי התנגדות חיוני במחאה, כאקט של אי-ציות אזרחי

שיכול להוביל לשינוי מדיניות. כך לדוגמה למדנו שפעמים רבות בעבר מפקדי הצבא השתמשו בנתוני הסירוב כדי לשכנע את הדרגים הפוליטיים לשנות מדיניות מסוימת.

כבר עשרות שנים אנו מלווים סרבניות וסרבנים מכל הסוגים: חלקיים ומלאים, מלש"ביות ומילואימניקים. לנוכח התמשכות המלחמה האכזרית וחסרת המטרות, החלטנו להפיץ את הידע שצברנו בקרב כמה שיותר מתעניינות ומתעניינים.

חשוב לנו להדגיש: איננו קוראים לכם לסרב או לאמץ את הפרשנות והקווים האדומים שלנו. ידוע לנו שרבים מכם מתלבטים בשאלות אלה ממש, ובחבורת זו ננסה להעביר לכם מידע, עצות, וקצת מניסיוננו, כדי להקל עליכם לקבל את ההחלטה בעצמכם.

ראשית, זכור, זכרי: סירוב למלא פקודות בלתי חוקיות בעליל הוא זכותך וחובתך על פי החוק הצבאי הישראלי. מבחינה משפטית, לא ניתן להעמידך לדין על סירוב לפקודה בלתי חוקית בעליל. לעומת זאת, יש להעמידך לדין על מילויה. פקודות בלתי חוקיות בעליל כוללות את פשעי המלחמה שפרטנו בפתיחה.

ראשית, אל תסרבי לבד

קשה לעמוד לבד מול המערכת הצבאית. לאחר שתודיע על סירוב, צה"ל ינסה בכול כוחו לשכנע, להציע הבטחות שונות ומשונות, לאיים... הכול כדי שתתגייסי או שתשרת. בנוסף, לפעמים זה קשה לא פחות לעמוד מול המשפחה או החברים, שלא מבינים למה אתה מוכן "לשלם מחירים" שכאלה כדי להגן על הערכים שלך, או למה את מתנגדת למשטר, למדיניות צה"ל ולמעשיו. לכן, אם את מחליטה לסרב – חשוב שילווי אותך תומכת, חבר או קבוצת חברים לאורך הדרך.

אפשר לפנות למנגנון תמיכה קיים, כמו פרופיל חדש, חיילים למען החטופים, מסרבנות, וכמובן אנחנו ביש גבול. כל רשת מתמקדת בהיבט קצת אחר של סרבנות – אך כולן מסייעות ומאפשרות דיון בנושא. ואם יש לך עוד חברים שרוצים לסרב – תמיד אפשר להקים התארגנות חדשה, ולכתוב מכתב סירוב שיביע בדיוק את עמדתך המוסרית והפוליטית.

אל תסרב לבד. אם קיבלת את ההחלטה לסרב, יותר קל לסרב עם שותפים ושותפות – ואם את מתלבטת ורוצה להכיר את הקהילה התומכת שעומדת מאחוריך, אפשר פשוט ליצור איתנו קשר.

קבע מראש קווים אדומים

לפני שמתחיל המשא ומתן עם צה"ל על תנאי הסירוב כדאי לך לקבוע את הקווים האדומים שלך. כדאי לך לחשוב עם עצמך: מה הם הדברים שלא תסכימי לעשות בשום מחיר, גם אם יאימו עליך בכלא? האם תסכימי לסמן מטרות בלב מחנות פליטים? האם תסכים לירות על אנשים בתור לחלוקת מזון? למה תתנגד באופן מוחלט, ומה אתה מוכן לעשות בשביל כך?

הקווים האדומים שהגדרת לעצמך יעזרו לך לבחור את הדרך הנכונה עבורך, בין נתיבי הסירוב השונים. הם עוזרים להכריע, למשל, אם לפנות לוועדת המצפון או לוועדה רפואית, אם לנקוט בסירוב פומבי ומתוקשר או לא, אם לסרב לחלוטין או לסרב סלקטיבית להיכנס לשטחים. אך בעיקר – **הקווים האדומים האלו ישמרו עליך מגלישה במדרון חלקלק של הסכמה, שבסופו אתה עלול למצוא את עצמך עושה דברים שלא העלית בדעתך שתשתתף בהם ותתקשה לחיות עם עצמך בידיעה שהשתתפת בהם.**

הגדרת "הקווים האדומים" בטרם ההכרזה על הסירוב ולפני יידוע המערכת הצבאית שברצונך לסרב גם תחזק אותך מול נציגי הצבא. אחת השיטות המקובלות שמפעיל הצבא במשא ומתן

עם סרבניות וסרבנים היא "שיטת הסלאמי": המפקדים, השופטים והפקידים השונים ינסו לכרסם לאט לאט, בעדינות, בהחלטה שקיבלת. לכן, הקווים אדומים ימקדו אותך בדיון מול נציגי המערכת בלשכת הגיוס, בבקו"ם, בלשכת הקישור ובכל מקום אליו הסירוב שלך עשוי להוביל אותך – ויקשו לסחוט אותך או לערער את עמדתך. כך, הקווים האדומים שהגדרת לעצמך בתחילת הדרך יחזקו אותך בעת ההתמודדות עם נציגי הצבא.

יידוע היחידה הצבאית

לפני שמתייצבים ביום בו תסרב – **כדאי ליידע את היחידה הצבאית**. מפקדים שמופתעים בלשכת הגיוס, בבקו"ם, בלשכת הקישור או ביום ההתייצבות נוטים לשלוף בעצמם "הפתעות" מהשרוול כאשר אין להם פתרון מוכן. לכן, יידוע מראש היא אפשרות חשובה, המתאימה לסרבניות ולסרבנים רבים. בדרך כלל, כשאנשי הצבא מודעים לסירוב מראש – חלק מהכעס עליו מספיק להתפוגג לפני המפגש עם הסרבנית, ובחלק מהפעמים הם אף יעדיפו לפטור אתכן מהתייצבות.

חשוב לציין שבמידה שאתה מעוניין לשמר את אלמנט ההפתעה ומתכנן סירוב פומבי והגעה לכלא, אין צורך ליידע אף אחד מראש. גם אם מדובר בסרבנות גורפת או בסירוב לתפקידים או פעולות מסוימות, היידוע נותן למערכת הצבאית זמן להכין ולהציע פתרונות אפשריים, כמו למשל העברה מיחידה לוחמת ו/או הוצאה מהשטחים הכבושים במקרה של סרבן מילואים סלקטיבי שלא מעוניין לשרת שם.

פעמים רבות עצם היידוע על כך שהמלש"ב (מועמד לשירות בטחון), החיילת או המילואימניק מבקשים להגיע לאחת הוועדות המשחררות – ועדת מצפון, ועדת התאמה או ועדה רפואית – מביא לדחיית מועד ההתייצבות לשירות ומקל על קבלת הזימון לוועדה.

אל תערוק

הכלא הצבאי מלא בעריקים. מי שנעדר משירות – לא מתייצב כשנדרש לכך, אם לצו הגיוס או לזימון למילואים, עובר עבירה עליה צה"ל כן נוטה לשפוט ולהעניש גם בתקופה זו. יש להבחין בין סוגים שונים של העדרות משירות:

- (1) **נפקדות** – היעדרות משירות שארכה בין מספר שעות, לבין 20 ימי העדרות;
- (2) **עריקות** – היעדרות משירות של 21 ימים ומעלה – מאפשרת פתיחת תיק פלילי נגדכם, הוצאת צו עיכוב יציאה מהארץ והעברת המשפט לבית דין צבאי, שמוסמך להשית גם עונשים כבדים.
- (3) **השתמטות** – העדרות משירות של מלש"בים לפני מועד גיוס – דומה במעמדה המשפטי בכל היעדרות אחרת משירות (עד 20 יום – עונשי נפקדות; מ-21 יום – עונשי עריקות עם אפשרות לתיק פלילי ואיסור יציאה מהארץ), כאשר ההבדל היחיד הוא שבמקרה ואתם מנסים להוציא פטור דרך אחת הוועדות, פעמים רבות יאפשרו בדיקה של זכאותכם לפטור לפני שליחה לכלא צבאי, כלומר שאם תגיעו לבסיס עם מסמכים מתאימים, הנוהג הוא לבדוק אותם ואתכם, ויש סיכוי שתצליחו להימנע מכליאה. יש להתייעץ לגבי כל מקרה פרטני כמובן.

חיילי מילואים צריכים לשים לב שזימונם למילואים תקף משפטית גם אם נשלח אליכם בהודעת טקסט ולא פתחתם אותה, וגם אם צלצלו אליכם ולא עניתם לטלפון. התחמקות ממענה או מפתיחת ההודעה לא תשחרר אתכם מהמילואים, אלא להיפך, תסכן אתכם בהיעדרות משירות שעלולה להגיע לעריקות אם יעברו יותר מ-20 ימים מהמועד המופיע על הזימון.

אם לא התייצבת לקליטה, לא חזרת לבסיס אחרי חופשה או לא התייצבת למילואים, את מוגדרת כנפקדת (או כמשתמטת) ואחרי 20 יום הופכת לעריקה. **כסרבן לפקודה, או כנפקד, אתה נשפט לפני קצין שיפוט משמעותי ביחידה, שהוא כל קצין שדרגתו גבוהה משלך. לעומתם, עריקים עוברים ל"טיפול" המשטרה הצבאית ובית הדין הצבאי, שם הם נשפטים בפני שופטים צבאיים – שופטים שבסמכותם להטיל עונשים כבדים בהרבה מקציני השיפוט המשמעותיים.**

כיום ישנם עשרות אלפי עריקים בצה"ל, ולמרות שלא סביר שצה"ל ישלח לוכדי עריקים לכולם, את עלולה להיות אחת מ"בנות המזל" שיזכו לביקור בבית או במקום העבודה. כמו כן, אחרי מספר חודשי עריקות פרטי העריקים מועברים למשטרה, שבמהלך ביקורת רישיונות מזדמנת יכולה לראות במסוף המשטרה שאת דרושה למשטרה הצבאית ולעצור אותך, ולמשטרת הגבולות שיכולה לאסור על יציאתך מגבולות הארץ. לכן, עדיף לדבר עם הצבא, עם המפקדים, להתייצב ביום הקבוע בצו שנשלח אליכם, ולהתמודד עם הצבא פנים מול פנים.

שלוש הוועדות

יש שלוש וועדות צבאיות דרכן ניתן להשיג פטור משירות: ועדת המצפון, וועדה רפואית וועדת ההתאמה. ועדות אלה מעניקות פטורים למלש"ביות, לחיילים וחיילות בסדיר ובמילואים. כל אחת מהוועדות מתנהלת אחרת, והתנהלותה תלויה במידה רבה במי שיושבים ויושבות בה באותו רגע נתון. כל אחת מהוועדות מעניקה פטור עם תווית אחרת, אך כולן יכולות לשנות תנאי שירות ולספק פטורים.

ועדת המצפון

ועדת המצפון היא ועדה צבאית המיעצת לצה"ל לגבי מתן פטור משירות מטעמי מצפון. סרבניות וסרבנים יכולים לגשת לוועדה בכל נקודה שהיא: לפני הגיוס, כחיילים בשירות סדיר או כנשות מילואים.

שתי הקטגוריות המרכזיות דרכן "נבחן המצפון" בוועדה הן: **סרבנות מצפון אישית אל מול אי-ציות אזרחי, וסרבנות מלאה אל מול סרבנות סלקטיבית.** יש הרבה מה לומר, מבחינה פוליטית ופילוסופית, על הבעייתיות בקטגוריות בהן וועדת המצפון משתמשת, ויש גם הרבה מה לומר על הזימונים לוועדה – על הקושי הקפקאי בקביעתם ועל אופי הראיונות עצמם, שסרבניות רבות מתארות כחוויה משפילה ומבלבלת. אם ברצונך לשמוע על כך עוד – נשמח לשוחח על כך איתך. אך בשורה התחתונה חשוב לזכור שרק סרבנות מצפון אישית מלאה מאפשרת פטור. כלומר, **ועדת המצפון משחררת אך ורק את מי שהיא תופסת כמי שסירובה המלא נובע מרצונה האישי שלא לקחת חלק בפעולות הנוגדות את מצפונה, ושסירובה אינו נובע רק מהנסיבות הפוליטיות הנוכחיות.**

סרבן הרוצה להשתחרר דרך ועדת המצפון צריך לבקש זאת בכתב בצירוף תצהיר חתום בידי עורכת דין, ולהבהיר לאורך כל התהליך, ובראש ובראשונה בראיון המקדים לוועדת המצפון, שהוא לא מוכן להשתחרר בדרך אחרת או למלא כל תפקיד אחר בכוחות הביטחון. נדגיש שוב: מי שמראה התלבטות לגבי הסכמתה לשרת בתפקידים מסוימים בצבא, או לגבי פניה לוועדה רפואית, בדרך כלל לא תופיע בפני הוועדה.

ניתן לגשת לוועדת המצפון פעמיים, ולמרות שהצבא מסתיר נתונים על פעילות הוועדה, ההערכה היא שבשנים האחרונות כ-50% מהפונים לוועדת המצפון זכו לפטור. מדובר בנתח משמעותי – כך

שיש סיכוי אמיתי להשתחרר דרך ועדה זו. כדי להצליח לעשות זאת, מומלץ מאוד להתייעץ עם ארגוני הסיוע השונים ולהתכונן לסוג השאלות הנשאלות בוועדה לפני ההתייצבות בפניה. אם ברצונך לשוחח על כך – אנחנו כאן.

הוועדה הרפואית

מטרת הוועדה הרפואית היא לבחון ובמידת הצורך לשנות את הפרופיל הרפואי של הפונים והפונות אליה בהתאם למצבם הגופני או הנפשי. לוועדות הרפואיות השונות של צה"ל יש סמכות להוריד או להעלות פרופיל, ולשחרר חיילים ומלש"ביות משירות צבאי.

ברוב המקרים מגיעים אל הוועדה לאחר שרופאה או איש בריאות נפש אזרחי קבעו כי בעיה בריאותית, פיזית או נפשית ממנה סובלת המבקשת גורמת לאי-התאמה לשירות בתפקיד צבאי. על בסיס חוות הדעת, יכול הרופא או קצין בריאות נפש להמליץ לוועדה בריאותית להעניק פטור. הוא יכול להמליץ על אי-התאמה לשירות צבאי מכל סוג שהוא, או אי-התאמה לתפקיד צבאי מסוים, הוא יכול לשנות את הפרופיל שלך או לקבוע שישנם "קשיי הסתגלות" הדורשים התאמות מיוחדות לצרכיך בשירות. ברוב המקרים, יחתימו אתכם על טופס הסכמה לקיום ועדה בריאותית ללא נוכחות, ומומלץ לחתום על ההסכמה.

בוועדה הרפואית אמורים לשבת מומחים או רופאות המתמצאים בבעיה הגופנית או הנפשית שמציג הפונה. בסמכות הוועדה לתת הקלות מסוגים רבים, ולכן מוטב להגיע אליה כאשר אתה מצויד בכל המסמכים הרשמיים שיכולים להצביע על חומרת המצב שלך. על החלטות לגבי מצבך הבריאותי / נפשי ניתן לערער, יש להגיש חוות דעת אזרחית נוספת ולבקש כי תבחן בידי גורמי בריאות הנפש, ובדרך כלל התוצאה תהיה בדיקה מחודשת ע"י איש מקצוע אחר, מה שנותן סיכוי נוסף לשכנע במצבך. עדויות מהוועדות הרפואיות השונות מלמדות שהקריטריונים לשחרור משירות צבאי בגלל מצב רפואי, גופני או נפשי, הוחמרו בתקופה האחרונה. בפרט, במקרים רבים מחליטים לאחר בדיקת חוות הדעת האזרחית כי אין צורך להקצות עבורך בדיקה כלל, וניתן לקבוע עבורך פרופיל או הקלות על בסיס קריאת חוות הדעת בלבד. במצבים כאלה אין ברירה אלא להגיש חוות דעת נוספת, ולדרוש להיבדק שוב.

ועדת (אי-)התאמה

כאמור, אין דרך הגעה מסודרת לוועדת ההתאמה. מטרתה העיקרית של הוועדה היא לקבוע מי מתאים לשרת בצה"ל; כלומר, היא משמשת בראש ובראשונה כמסלול ליציאה מהצבא, והצבא הוא שמחליט מתי ואיך מכנסים אותה. הוועדה משחררת מעילות שונות: למשל, התנהגות רעה וחמורה, עודף כוח אדם, והגדרות שונות של קושי חברתי, כלכלי או התנהגותי.

מי שמחליט על שליחת חייל או חיילת לוועדת התאמה הם המפקד או המפקדת האחראים. כשמדובר בסרבניות ובסרבנים לפני גיוס, המפקד האחראי הוא מפקד מיטב [האחראי על מתגייסים]. במקרה של שירות סדיר, הוראות אכ"א קובעות שיש לראיין כל "חייל" שנעדר משירות או נכלא למשך 90 יום ומעלה כדי להחליט אם להגישו לוועדת התאמה. על אף שהמפקד האחראי מחויב לשקול אם לשלוח את הסרבנית לוועדת ההתאמה – ההחלטה שלו היא לא תמיד חיובית. כמו כן, כמובן שהפנייה לוועדה אינה מבטיחה שחרור.

בעשור האחרון סרבניות וסרבנים סדירים שלא השתחררו בגין עילה רפואית או מצפונית במהלך כליאתם שוחררו לאחר שלושה או ארבעה חודשים בכלא בידי ועדת התאמה. רק במקרים ספורים

הכליאה הגיעה לכדי חמישה חודשי מחבוש. תקופות הכליאה של סרבנים אינן רצופות: בכל פעם שהסרבן נדרש להתייצב ולמלא פקודות ומסרב לכך, הוא נשפט מחדש לתקופה שבין שבוע לחודש. לאחר מכן הסרבן יוצא לחופשי לכמה ימים, מקבל הזמנה להתייצב שוב, נשפט מחדש על סירוב פקודה וחוזר חלילה – עד שוועדת ההתאמה מחליטה על שחרור.

בחודשים האחרונים צה"ל מבטל באופן סיסטמטי את הפטורים שוועדת התאמה קבעה בעשור האחרון. אלפי חיילי מילואים שקיבלו פטור בעבר "זכו" לקבל פניה מצה"ל שהפטור שלהם עומד להתבטל ושבאפשרותם להגיש ערעור על כך. רובם המוחלט של הערעורים שהוגשו לא התקבלו. כדאי לציין שניתן לערער על ביטול הפטורים בשנית. כל המילואימניקיות שקיבלו בעבר פטור אחרי שלא עשו מילואים שנים רבות קיבלו כעת צווים לשירות מילואים.

הכנות לכליאה

חלק מסרבניות המצפון שהצבא לא משחרר או שלא מבקשות פטור טרם הגיוס מגיעות לכלא. כיום, תחת המדיניות הצבאית הנוכחית, ברוב המקרים מילואימניקים שמסרבים כלל לא נשפטים. כפי שציינו, מתוך למעלה מ-300 חיילי מילואים שליוונו בסירובם מאז אוקטובר 2023, רק 3 נשפטו. עם זאת – גם זה יכול להשתנות.

אנחנו ב"יש גבול" מאמינים שהדרך הנכונה לסייע לאלו שבחרות לשבת בבית-הסוהר – מלבד משמרות התמיכה שאנו מארגנים – היא מתן מידע אמין על תנאי הכליאה.

נכון, **כלא נשמע מפחיד – אך תנאיו דומים יותר לתנאים בטירונות מאשר לסרטים על בתי-כלא.** לכן, אם צו מצפון מונע ממך להשתתף בכיבושו של עם אחר, בשלילת החירות שלו ובביצוע פשעי מלחמה, אפשר לצלוח את תקופת המאסר בשלום ובכבוד. אנו ממליצים לפנות אלינו כדי לקבל פרטים מלאים על רשימת הצידוד שכדאי להביא לכלא, אך בינתיים, חמישה טיפים קטנים שכדאי לזכור:

1. צריך להביא לכלא נוזלי רחצה (שמפו, מרכך, סבוני גוף ופנים), אך מותר להכניס אותם רק בבקבוקים שקופים;
 2. גם במהלך המאסר יש רגעים בהם ניתן לפשוט את מדי הכלא הצבאי. לכן, כדאי להביא פיג'מה ובגדים אזרחיים;
 3. מותר להכניס לכלא דיסקמן (המכשיר המיושן ההוא) וכמה דיסקים, שיוכלו להנעים את הזמן בפנים. כמו כן, מותר להביא ספרים, חוברות צביעה, סודוקו או מחברת כתיבה, שעוזרים כולם למלא את הזמן;
 4. מוטב להביא כלי מיטה, ובמיוחד סדינים וכריות. רק זכרו: אפשר להכניס לכלא רק שמיכות העשויות משכבה אחת בלבד;
- חשוב מאוד לזכור שהמעצר הראשוני מפחיד הרבה יותר מהכלא. את יום ההתייצבות למאסר מעבירים בתנאים קשים יחסית, בתא בו צריך לבקש אישור כדי לצאת לשירותים ושיש בו אור חזק כל הלילה. התנאים הקשים האלו נועדו לשבור את הסרבניות והסרבנים עוד בטרם תקופת המאסר – אך ברגע שתעברו לכלא, תגלו שהכול טוב יותר. בכלא 10, שנבנה בשנים האחרונות, תנאי הכליאה נוחים.
- ישנם הרבה מיתוסים על הכלא הצבאי, אבל הם שגויים ומטעים. למשל – אין ולא היו מקרים של אלימות פיזית כלפי סרבנים בכלא.

נוהלי כלא

חשוב לנו לחדד כמה נהלים שכדאי לסרבני המצפון לדעת לפני כניסה אפשרית ללא. היעזרות ברשתות התמיכה של הארגונים השונים שכוללת הכנה מתאימה, ביקורים, משמרות תמיכה ובירור מידע מקדים – יכולה להפוך את הכלא הצבאי לחוויה נסבלת. אם גם אתה מרגיש שצו מצפונך מונע ממך להשתתף בכיבושו של עם אחר ובפשעי מלחמה, ומחייב אותך להיאבק למען שלום, חירות ודמוקרטיה – נשמח לתת לך מידע אמין.

בינתיים, מספר טיפים כלליים:

1. **סדר היום בכלא הוא פשוט וקבוע** – מתחילים בהשכמה ב-5:30 בבוקר, ולאחר מכן יש 20 דקות התארגנות, ספירות בוקר, זמן תפילה וארוחת בוקר. בסביבות השעה 11:00 יש שוב ספירות וארוחת צהרים, וב-18:00 ספירות וארוחת ערב. בין הארוחות יש זמן לטלפונים (7 דקות ביום לשיחות פרטיות), קנטינה ומסדרי בעיות וחולים. בסביבות 19:00-20:00 הל"ז נגמר, ואחרי שהתאים ננעלים אפשר להתקלח בתא ולראות טלוויזיה.
2. **כל האסירים יכולים להתקשר לעורך דין כמה שרוצים, מתי שרוצים ולזמן בלתי-מוגבל!** יש לנו צוות משפטי שמתנדב לסייע לסרבנים ועוזר לאסירות לעמוד על זכויותיהם. צוות הכליאה לא יודע מה החוק, וממציא כללים ומגבלות חדשים כל פעם, והאפשרות להרים טלפון לעו"ד אומרת שתוכל להשיג מידע אמין על זכויותיך ולקבל עזרה בהגנה עליהן.
3. דרך נוספת לעמוד על הזכויות שלך או להתייעץ בנוגע אליהן היא **טופסי בקשה** – איתם אפשר לפנות למשקית ת"ש או לקב"ן, ולבקש, למשל, להוציא משהו מהפיקדון, להאריך ביקור מתוכנן, וכו'. **התורים לקב"ן ארוכים בדרך-כלל, אבל הצבא מחויב לאפשר לך לראות אותו תוך ארבעה שבועות.**
4. אפשר לכבס בגדים בכלא מתי שרוצות או רוצים – ולרוב יש מתקן לייבוש כביסה בכל תא.
5. תאי הכליאה עצמם גדולים למדי, וכוללים שלוש מיטות קומתיים, טלוויזיה גדולה, חלון רחב, תא שירותים, תא מקלחת, שני כיורים ושתי מראות קטנות. אמנם צריך לנקות אותו פעמיים ביום – אבל זה אומר שהוא מאוד נקי, כך שלא כל-כך נורא לשהות בו.
6. אין בכלא כריות, ולכן צריך לאלתר. סרבניות העבר ממליצות לשים בתוך ציפית הכרית את שק השינה שמקבלים בכניסה ללא יחד עם שמירה מהבית.
7. **בכל מקום בכלא פרושות מצלמות.** לוקח זמן להתרגל לתחושה הזו... גם התאים עצמם מצולמים כל הזמן – אבל במקלחת ובשירותים יש רק האזנות ולכן יותר פרטיות.
8. **יש בכלא מנות טבעוניות** שאפשר לקבל לארוחת צהרים. כדאי להתעקש כדי לקבל אותן – הן אפילו יותר טעימות מהאוכל הרגיל! אחרי כל ארוחה יש הפסקה של כעשר דקות, בנוסף לעוד שתיים במהלך היום, ובדרך כלל מותר לעשן בהן.
9. **כל אסיר ואסירה מקבלים בכל יום כ-14 שקלים וירטואליים** איתם אפשר לרכוש מוצרים כמו שתייה קלה או סיגריות בקנטינה של הכלא. צריך לשים לב שהסכום בארנק שלכם לא תופח – כי בנקודה מסוימת, בדרך-כלל כשמגיעים לשבעים שקלים, הסכום מתאפס.
10. חשוב מאוד להכיר את ההבדל בין תקופת המאסר הקצובה בפסק הדין לימים בפועל. אם נשפטת ל-11 ימי כליאה ומעלה – על כל עשרה ימים יורד יום אחד באופן אוטומטי, עניין שנקרא "ימי הפחתה בשל התנהגות טובה".

11. בכלא הצבאי יש **נוהל שבת**, משישי בצהריים ועד מוצ"ש. בזמן הזה אפשר ללבוש בגדים אזרחיים, להתקלח במהלך היום, לראות טלוויזיה ולהשלים שעות שינה חסרות. אמרנו כבר שזה קצת דומה לטירונות?

12. העברת ציוד: בימי שני ורביעי אפשר לקבל ציוד מההורים או מחברות וחברים. אפשר לקבל ציוד גם בביקורים של המשפחה, של עורכי דין ושל חברות וחברי כנסת.

13. עם הכלא ניתן לתקשר היום בעיקר באמצעות וואטסאפ – **0529430423**, יש גם מספרי טלפון אך נראה שהם מחליפים את הקו הפעיל מבניהם לעתים קרובות, ובחלק גדול מהזמן אין מענה באף אחד מהם.

14. **הביקור הראשון בכלא מתרחש לאחר 9 ימים, ולאחר מכן פעם בשבועיים, לפרק זמן של חצי שעה.** האורחים יכולים להתחלף בזמן הביקור, כך שתוכל לראות יותר אנשים. הביקורים מתרחשים תמיד בימי שני ורביעי, והמבקרים צריכים לתאם את הגעתם מראש מול הכלא.

תמיכה בכלואים ובמשפחות

הסירוב הוא פעולה אישית – אבל הוא אינו משפיע על המסרב בלבד. אנחנו תמיד נתמוך בכל מי שנאסר בגלל שמצפוננו לא התיר לו לקחת חלק בכיבוש, בדיכוי, במלחמת ברירה, בפשעי מלחמה ובפעולות לא-דמוקרטיות. לכן, מאז הקמת התנועה בשנת 1982 ארגנו מאות רבות של משמרות כלא והפגנות תמיכה בסרבנים אידיאולוגים. בנוסף, אנו מלווים את הכלואים והכלואות בביקורים ובייעוץ, ותומכים במשפחותיהם. לעיתים משפחות הסרבנים חרדות מהכליאה וזקוקות למידע ולליווי אף יותר מהכלואים והכלואות עצמם.

לשמחתנו – יש לנו שלל שותפות ושותפים. אנו נמצאים בקשר הדוק עם ארגוני סירוב נוספים. אנו פועלים בשיתוף עם רשת "מסרבות" שמלווה את משפחות המלש"בים סרבני הגיוס בזמן שאנחנו מתמקדים בתמיכה בחיילי סדיר ומילואים. יחד עם "מסרבות" אנחנו נמצאים בקשר רציף עם אנשי תקשורת, עורכות דין ופוליטיקאים.

כדאי לזכור שהסירוב הוא פעולה אישית – אבל תמיד תמיד נמצאת סביבך קהילה שלמה שתומכת ועוזרת.

כלוחם בצה"ל חונכתי על הגדלת ראש. הפעם, לא נותרה לי ברירה אלא לסרב

דניאל רק־יהלום | הארץ, 4 ביוני 2025

כשנשפטתי מול מפקד הגדוד על סירובי להצטרף לתעסוקה המבצעית בשומרון, העליתי שני טעמים. הראשון נוגע לעול הנפשי הכרוך בתחזוקת משטר צבאי על אוכלוסייה חסרת זכויות. השני נוגע לאי־חוקיות של המערכה הנוכחית בעזה. הטעם השני מורכב מכמה ממדים, מהפרות של החוק הבינלאומי ועד לסיכון חיי החטופים. לכך אוסיף את מסקנתי שלפיה המלחמה, שמטרותיה משתנות תדיר, נהפכה לפלטפורמה למאבק פוליטי על גב החיילים.

כלוחם בצה"ל חונכתי על הגדלת ראש והבנה מלאה של רוח הפקודות, לא על צייתנות עיוורת. ומאחר שאני גם אזרח במדינה חלה עלי אחריות אזרחית להיות מודע לאינטרסים הפוליטיים שמובילים את הגיוס שלי. על בסיס זה אני רואה את המלחמה הזאת כסוג של עבודת אלילים, או חמור מכך: נוהל חניבעל רחב היקף ומשבר הומניטרי בעזה, שיכתימו את הדמות המוסרית של הציונות לדורות.

אנו ניצבים מול בריחה מאחריות והימנעות מהקמת ועדת חקירה, ומנגד גזלייטינג מתמשך: "אם לא תתייצבו ביטחוננו יופקר!" אך הממשלה הזאת במדיניותה מפקירה את ביטחון מדינת ישראל. היא אינה מעוניינת בביטחון ארוך טווח, המבוסס על פשרות והסכמים.

הקושי להבין שהידרדרנו לסיטואציה כה קיצונית, שאמצעי ההתנגדות חייבים להיות קיצוניים גם הם, הוא שעומד בבסיס ההסכמה להתייצבות פעם אחר פעם, גם כשברור שזה לא הולך להסתיים.

שירות המילואים שלי לא נועד לאפשר לצה"ל לעמוד במשימות ביטחוניות – הוא חלק מניצול ציני של אזרחים שאכפת להם [...] אחרי כ-250 ימי מילואים כבר לא יכולתי להתעלם מהתחושה שאני נותן את מרצי וביטחוני האישי כדי לשרת מדיניות של סיפוח זוחל של יהודה ושומרון ולחימה שמרסקת את רצועת עזה אך מחזקת את חמאס, ולא מצילה את חיי החטופים. [...]

חשוב להבין את הממלכתיות כמוסד ראשון במעלה של הישראליות. לבחור לשרת בצבא גם כשאינך מזדהה עם פקודותיו ואינך מסכים עם המדיניות שהוא מוציא לפועל, זאת בחירה לא פשוטה בקיום ה"ביחד" של החברה הישראלית. אך הממלכתיות החשובה הזאת עלולה לשמש נשק של הממשלה לכפות את הפרויקט הפוליטי שלה על הכלל.

הפרויקט הפוליטי הנוכחי לא היה תמיד חלק מהממלכתיות של המדינה; הוא תוצר של מאמצים קונקרטיים ועקביים לפרק ממלכתיות מסוג אחד ולהחליפה בממלכתיות מסוג אחר. פרויקט פוליטי חלופי – כזה של צדק, שוויון ושלום – יהיה צריך להיות אמיץ ונחוש לא פחות כדי לסדוק את הממלכתיות הנוכחית. ואין לפחד מהתגובות, כפי שהם לא פחדו כשהשחיתו את הממלכתיות הקודמת לטובת אינטרסים צרים ובניית התנחלויות עתירות תקציב. אסור לפחד לעצב ממלכתיות חדשה, שתאפשר "ביחד" ישראלי שאיננו דכאני, שמציג חזון אופטימי לביטחון ישראל ולא מלחמת נצח דתית.

להיקרא לדגל – זהו ערך לאומי חשוב, אך אסור לשגות באשליות. נקראנו למלחמה ממשית, עם חיילים ומפקדים בשר ודם והרבה קורבנות אזרחיים משני הצדדים. לא נקראנו למלחמה שהיינו רוצים שתתקיים, אלא למלחמה הקונקרטית שמתרחשת בפועל – ויש עלינו חובה קונקרטית, לא במסגרת דיון, אלא במסגרת של החלטות ריאליות ומהותיות, להבין איך היא מתנהלת ולאילו תוצאות היא מובילה. ומתוך כך, ולא מתוך דיון עקרוני על ערכי הציונות, עלינו להחליט מה הבחירות הראויות כעת.

דניאל, סטודנט לתואר שני באוניברסיטה העברית, נקרא למילואים בגיוס ל"מרכבות גדעון" ובעקבות סירובו ישב חמישה ימים בכלא צבאי.

עד מתי?

גולי דולב-השילוני

"המלחמה אינה אלא המשך המדיניות באמצעים אחרים", אמר פעם איזה מצביא אחד, וכך הבהיר שאפילו בעיניו המלחמות הן רק אמצעי לקידום יעדים, ולא יעד בפני עצמו. כמעט בכל תקופה ותחת כל הנהגה מלחמות נתפסו כמצב נורא וחריג, שנועד להוביל את הנלחמים אל עבר אופק רגוע ושלום יותר – כמו שחרור לאומי, ביטחון או יציבות. כך גם בישראל: האנדרטאות לחללי המלחמות הקודמות מדגישות פעמים רבות לא את שדה הקרב אלא דווקא את החתירה לשלום, דרך עלה של זית או יונה חצובה בסלע. נכון, החברה הישראלית תמיד הייתה חברה מיליטנטית ומיליטריסטית, כזו שבה, למשל, במשך שנים, המוזיקאים הפופולריים ביותר היו חברי הלהקות צבאיות. אך הלהקות הצבאיות הללו לא שרו "חרבו דרבו", אלא "שיר לשלום" ו"מחר כשהצבא יפשוט מדיו". רק אידיאולוגיה אחת לא רואה במלחמה לא אמצעי אלא יעד: הפשיזם.

ובהתאם לפשיזם, הממשלה האכזרית שלנו, סרבנית העסקאות, לא מקדמת מטרות מדיניות דרך מלחמת השמד בעזה, אלא מציבה את המלחמה כמטרה בפני עצמה. מנהיגינו, שמרוויבים כל פעם את המלחמה למדינה אחרת, גוזרים על ישראל מלחמת נצח. מלחמה חסרת שחר וחסרת אופק של שאיפה לשלום, מלחמה שאין לה שום הצדקה. פעם, כשחיילים יצאו לשדה הקרב, הם יכלו לפחות לפנטז שאחרי הירי יגיע השלום. אבל בשביל מה אנחנו הורגים ונהרגים עכשיו? וכמו ששואלים בצה"ל – עד מתי?

חייל/ת, אל תיקח/י חלק בפשעי מלחמה.

אסור לקחת חלק בג'נוסייד

אסור לפגוע באופן מכוון באוכלוסייה אזרחית

אסור להרעיב ולמנוע הספקת מזון וטיפול רפואי באופן שטתי מאזרחים

אסור להוציא להורג ללא משפט ב"חיסולים" ושאר השמות המכובסים

אסור לענות ולהתעלל בעת מעצרים, מאסרים וחקירות,

לא בעזה ולא בשדה תימן

אסור להעביר אוכלוסייה באופן שיטתי במסגרת "פינוי",

"טרנספר" וכדומה גם ל"מחנות הומניטריים"

אסור להעניש קולקטיבית, למשל, באמצעות חישוף

שכונות מגורים או הצתת בתים

חייל/ת, ציות לפקודות לקחת חלק בפשעי מלחמה,

הוא ציות לא מוסרי ולא חוקי לפקודה שדגל שחור ענק מתנוסס

מעליה – ציות שגם יחשוף אותך למשפט כאן וברחבי העולם.

קו וואטסאפ חם למועמדים/ות לשירות ביטחון ולחיילים/ות –

055-3188691

ליצירת קשר, למידע נוסף בנושא פשעי מלחמה,

לפרטים על הפעילויות השונות ולתרומות:

www.yesh-gvul.org.il

יש גבול • ת"ד 33089 • ירושלים 9133002

סיום המלחמה גם בידיים שלנו!

~~לאבא,~~

כונלם
ינדעיים

מיה לאתה

עוועה

בעצזקה!